

SİVAS İLİ İLKÖĞRETİM ÇOCUKLARINDA BAŞAĞRISI VE MİGREN SIKLIĞI

PREVALENCE OF HEADACHE AND MIGRAINE IN SIVAS PROVINCE CENTRE PRIMARY SCHOOL'S STUDENTS

Faruk EREN¹, Ali KAYA², Füsün Dilara İÇAĞASIOĞLU³, Ömer CEVİT⁴,
Erhan BERK², Esma Cansu MUTLU²

¹ Sivas Devlet Hastanesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Servisi,

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AB,

³ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Nöroloji BD,

⁴ Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Allerji-İmmunoloji BD,

ÖZET

Amaç: Bölgemizdeki ilköğretim çağındaki çocuklarda, baş ağrısı ve migren prevalansını tespit etmeyi amaçladık.

Olgular ve Metod: Sivas il merkezindeki farklı sosyoekonomik düzeye sahip semtlerde, 6 ilköğretim okulunda, 7–15 yaş arası toplam 1300 öğrenciye anket dağıtıldı. Baş ağrısının ve migrenin değerlendirilmesi Uluslararası Başağrısı Topluluğunun (International Headache Society-IHS) 2004 yılı tanı ölçütlerine göre yapıldı.

Bulgular: Çalışmaya alınan tüm öğrencilerin %79.9'unda (n=995) baş ağrısı görülürken, bu oran erkek öğrencilerde %79.3 (n=460), kız öğrencilerinde ise %80.3 (n=535) olarak saptandı. Tüm öğrencilerin 72'sinde (%5.7) migren saptandı. Migren saptananların 38'i kız (%52.7) 34'ü ise erkekti (%47.3). Migrenli olgularda; fonofobi, fotofobi ve aura belirtilerinin varlığı, kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha fazla olup bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulundu (p<0.05).

Sonuç: Sivas il merkezindeki ilköğretim çağı çocuklarında baş ağrısı prevalansı %79.9, migren prevalansı %5.7 olarak bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Başağrısı, Migren, Prevalans

Yazışma Adresi:

Dr. Ali KAYA

Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı 58140-SİVAS

e-posta:

dralikaya@gmail.com

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to find the prevalence of migraine and headache in primary school students.

Material and methods: Six primary school children in Sivas Province Centre (n=1300) whose age were between 7-15 are studied, we used International Headache Society (IHS) 2004 criteries for migraine and headache.

Results: 79.9% of the students (n=995) had headache. (boys 79.3% (n=460); girls 80.3% (n=535). Among 1300 children 72 of them (5.7%) were diagnosed to have migraine according to HIS 2004 criteria. (boys 47.3% (n=34); girls 52.7% (n=38). In this group there was a statistically significant difference for phonophobia, photophobia and aura between girls and boys (p<0.05).

Conclusion: Headache and migraine prevalence was found 79.9% and 5.7% ,respectively in primary school children at Sivas Province Center.

Key Words: Childhood, Headache, Migraine, Prevalence

GİRİŞ

Pediyatrik yaş grubunda baş ağrısı, hem genel pediatri hem de pediatrik nöroloji polikliniklerinde en sık karşılaşılan yakınmalardan biridir. Dünya çapında yapılan prevalans çalışmalarında baş ağrısı ve migren sıklığı için farklı veriler elde edilmiştir (1). Çocuklardan bilgi almanın zorlukları ve yapılan çalışmalardaki yöntem farklılıkları dikkate alındığında çocuklarda baş ağrısı prevalansı hakkında kesin bir rakam bildirmek son derece güçtür. Baş ağrısı prevalansı genel olarak yaş ile birlikte artmakta ve çocuk-ergen yaş grubunda 11 ile 13 yaşlarında pik yapmaktadır (2-5).

Migren, tekrarlayan baş ağrısı ataklarıyla birlikte, semptomsuz dönemlerin olduğu ve baş ağrısına eşlik eden nörolojik, gastrointestinal ve otonom değişikliklerle

rin çeşitli belirtilerle eşlik ettiği, primer epizodik bir baş ağrısı bozukluğudur (6). Epidemiyolojik çalışmalarda kronik baş ağrıları arasında migrenin en sık kronik baş ağrısı nedeni olduğu görülmektedir (7,8). Migren, bireyin hayat kalitesi ve iş gücünü düşüren, prevalansı ve insidansı yüksek olan bir hastalıktır. Standart tanısal kriterlere göre migrenin yıllık prevalansı yaklaşık %10-12 civarındadır. Migren prevalansı yaş ve cinsiyete bağlı olarak değişkenlik göstermektedir (9). Çocukların yaşam stillerinde ortaya çıkan değişiklikler ile birlikte son 30 yılda çocukluk çağı migreninde gözlenen çarpıcı artış konuya olan ilgiyi artırmış ve gerek hekimlerin gerek ailelerin bilgilendirilmesi ile etkin sağaltım stratejilerinin geliştirilmesini gerekli kılmıştır (10,11).

Baş ağrısı ve migren, çocuklarda çok sık görülmesine rağmen bu konu ile ilgili ülkemizde çok az sayıda ça-

lışma vardır. Bu nedenle bölgemizdeki çocuklarda, baş ağrısı ve migren prevalansını tespit etmeyi amaçladık.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim dalında yapıldı. Çalışma grubuna Sivas il merkezindeki farklı sosyoekonomik düzeye sahip semtlerdeki 6 ilköğretim okulundan 7–15 yaş arası toplam 1300 öğrenci dahil edildi. Tüm öğrencilere baş ağrısına ve migrene yönelik sorulardan oluşan anketler dağıtıldı. Bunların öğretmen veya veliler gözetiminde cevaplanmaları istendi. Dağıtılan anketlerin tamamı geri döndü, ancak 54 anket uygun şekilde doldurulmadığı için çalışmaya dahil edilmedi. Baş ağrısının değerlendirilmesi Uluslararası Başağrısı Topluluğunun (International Headache Society-IHS) 2004 yılı tanı ölçütlerine göre yapıldı. Anket sonuçlarına göre, başağrısı prevalansını saptanıp, başağrısı olanlarda migren prevalansı tespit edildi (12). Migren tanısını koyarken; migren tipi başağrısı için duyarlılığı ve seçiciliği yüksek olan IHS sınıflandırması kullanıldı. Çalışma için Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığından onay alınmıştır.

Çalışmamızın verileri SPSS (ver.14.0) programına yüklenen verilerin değerlendirilmesinde 2x2 düzenlerde khi-kare testi, çok gözlü düzenlerde khi-kare testi ve Odds oranı ile iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Anket formu dağıtılan 1300 öğrenciden, 580'i (%46.5) erkek, 666'sı (%53.5) kız olmak üzere 1246'sı çalışmaya dahil edildi. Çalışma grubunun ortalama yaşı 10.92 ± 2.18 idi. Kızlardaki yaş ortalaması 10.91 ± 2.14 iken erkeklerdeki ise 10.92 ± 2.22 idi. Bu iki grup arasında yaş açısından istatistiksel olarak fark saptanmadı ($p > 0.05$).

Baş ağrısının başlama yaşı erkeklerde 8.40 ± 2.4 yıl, kızlarda 8.76 ± 2.3 yıl olarak bulundu. Erkekler ve kızlar baş ağrısının başlama yaşı yönünden karşılaştırıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tesbit edilmedi ($p > 0.05$).

Çalışmaya alınan tüm öğrencilerin %79.9'unda ($n=995$) baş ağrısı görülürken, bu oran erkek öğrencilerde %79.3 ($n=460$), kız öğrencilerinde ise %80.3 ($n=535$)

olarak saptandı. Cinsiyetler arasında baş ağrısı yönünden fark saptanmadı ($p > 0.05$).

Anket sorularına verilen cevaplar, IHS 2004 migren tanı kriterlerinden oluşan değişkenlere göre değerlendirildiğinde; toplam 1246 öğrenciden 72'sinde (%5.7) migren saptandı. Migren saptananların 38'i kız (% 52.7) 34'ü ise erkekti (% 47.3).

Migren tanısı alan erkeklerin %24.3'ünde, kızların %29.2'sinde aura belirtilerine rastlandı. Ağrı ile birlikte erkeklerin %32.1'inde, kızların %72.8'inde fonofobi, erkeklerin %77.2'sinde, kızların %67.8'inde fotofobi, erkeklerin %14.6'sında, kızların %11.6'sında bulantı, erkeklerin %10.5'inde kızların %11.7'sinde kusma olduğu görüldü. Elde edilen bu verilerden sadece fonofobi, fotofobi ve aura belirtilerinin varlığı kız öğrencilerde erkek öğrencilere oranla daha fazla olup bu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulundu ($p < 0.05$).

Çalışmamızda erkeklerin %58.4'ünde, kızların %52.5'inde baş ağrısı yönünden aile öyküsü pozitif bulundu. Bununla birlikte erkeklerin %59.6'sının annesinde, %24.6'sının babasında, %13.1'inin kardeşinde, %3.1'inin ikinci derece yakınında migren saptanırken, kızlarda bu oranlar sırasıyla %56.4, %23, %16.4 ve %2.4 olarak bulundu.

TARTIŞMA

İnsanların sık karşılaştığı yakınmalardan biri olan baş ağrısı kafatası içinde veya dışında yer alan ağrıya duyarlı oluşumların değişik nedenlerle etkilenmesi sonucu ortaya çıkar. Bu yakınma merkezi sinir sistemindeki patolojilerden kaynaklanabildiği gibi vücudun diğer bölümlerinin rahatsızlıklarının bir belirtisi olarak da karşımıza çıkabilir (13). Günümüze kadar okul çağı çocuklarında yapılmış olan farklı çalışmalarda baş ağrısı prevalansı için çok farklı sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bu değişik oranlar, baş ağrısı için kullanılan sınıflandırmaların birbirlerinden farklı oluşundan kaynaklanmaktadır. Bu karışıklığı önlemek amacıyla 1988'de ortaya konan IHS tanı kriterleri, 2004 yılında tekrar gözden geçirilerek baş ağrılarının tanısı ve sınıflandırılmasında ortak bir görüş yayınlanmıştır (12).

Çalışmamızdaki öğrencilerin %79.9'unda baş ağrısı olduğu saptandı. Benzer yaş gurubu çocuklarda yapılan çalışmalarda, baş ağrısı prevalansının %36.9 ile %82.9

arasında değiştiği bildirilmiştir (1,8,14,16-20). Bu çalışmalarla karşılaştırdığımızda bizim bulduğumuz %79.9 oranındaki baş ağrısı prevalansının oldukça yüksek ve diğer çalışmalarla benzer olduğunu söyleyebiliriz.

Birçok çalışmada yineleyen baş ağrılarının, kızlarda erkeklerden fazla olduğu ve yaşla birlikte arttığı belirtilmiştir (7,20-23). Çalışmamızda kızlarla erkekler arasında baş ağrısının görülme sıklığı açısından fark yoktu. Bunun nedeni, kız ve erkekleri belirli yaş gruplarına ayırmadan tek bir grup olarak değerlendirmemizden kaynaklanıyor olabilir.

Son yapılan çalışmalarda, standart tanısal kriterlere göre genel olarak toplumda migrenin yıllık prevalansı yaklaşık %10-12 olarak bildirilmiştir. Çocuklardaki migren prevalansında %3-23 arasında değiştiğini bildiren yayınlar bulunmaktadır (7-9,14,15,24). Türkiye’de yapılan çalışmalarda ise bu oran %8.8-10.4 olarak bulunmuştur (14,15,24). Çalışmamızda %5.7 olarak tespit ettiğimiz migren prevalansı, daha önce yapılmış olan çalışmalardan elde edilen migren prevalans oranlarının %3-23 arasında olduğu göz önüne alındığında bizim bulduğumuz %5.7 değeri ortalama bir değer olarak değerlendirilebilir.

Auralı migren, vasküler baş ağrılarının %15-20’sini oluşturur. Aura daha çok görsel semptomlar şeklinde olabileceği gibi çok değişik tip fokal bulgulardan da oluşabilir (25). Çalışmamızda, migren tanısı alan erkeklerin %24.3’ünde, kızların %29.2’sinde aura belirtilerine rastlandı. Aura belirtilerinin ağırlıklı olarak görsel auralar olduğu saptandı. Ağrı ile birlikte erkeklerin %32.1’inde fonofobi, %77.2’sinde fotofobi, %14.6’sında bulantı %10.5’inde kusma görülürken, kızların %72.8’inde fonofobi, %67.8’inde fotofobi, %11.6’sında bulantı ve %11.7’sinde kusma olduğu görüldü.

Birçok çalışmada, ailesinde baş ağrısı öyküsü pozitif olan olgularda baş ağrısı görülme oranı daha yüksek bulunmuştur (14,26,27,24). Çalışmamızda da, önceki çalışmalarla uyumlu olarak (erkeklerin %58.4’ünün, kızların %52.5’inin) ailesinde baş ağrısı tesbit edildi.

Sonuç olarak; çalışmaya dahil edilen 7-14 yaş arası 1246 öğrencinin %79.9’unda baş ağrısı yakınması olup, baş ağrısı olan öğrencilerin de %5.7’sinde migren saptandı. Kızlarda, aura belirtileri erkeklere göre daha sık olduğu tesbit edildi. Bu sonuçlara göre, Sivas il merkezindeki

ilköğretim çağı çocuklarında baş ağrısı prevalansı %79.9, migren prevalansı %5.7 olarak bulunmuştur.

KAYNAKLAR

1. Anttila P, Metsähonkala L, Aromaa M, Sourander A, Salminen J, Helenius H, Alanen P, Sillanpää M. Determinants of tension-type headache in children. *Cephalalgia* 2002; 22: 401-408.
2. Bugdaycı R, Ozge A, Sasmaz T, Kurt AO, Kaleagasi H, Karakelle A, Tezcan H, Siva A. Prevalence and factors affecting headache in Turkish schoolchildren. *Pediatr Int* 2005;47: 316-322.
3. Zencir M, Ergin H, Sahiner T, Kilic I, Alkis E, Ozdel L, Gurses D, Ergin A. Epidemiology and symptomatology of migraine among school children: Denizli urban area in Turkey. *Headache* 2004;44:780-785.
4. Bener A, Uduman SA, Qassimi EMA, Khalailly G, Sztriha L, Kilpelainen H, Obineche E. Genetic and environmental factors associated with migraine in schoolchildren. *Headache* 2000;40:152-157.
5. Stang PE, Yanagihara PA, Swanson JW, Beard CM, O'Fallon WM, Guess HA, Melton LJ. Incidence of migraine headache: a population-based study in Olmsted County, Minnesota. *Neurology* 1992;42:1657-1662.
6. Silberstein Stephen D, Lipton Richard B, Goadsby Peter J: (ed) *Headache in Clinical Practice*. 1 nd ed. Londonsis Medical Media Pres, 1998:387-396.
7. Muaskop A. Headaches and children: a reply to "An urban primary school health program". *N Y State J Med*. 1992;92: 24.
8. Abu-Arafeh I, Russell G. Prevalance of headhache and migraine in scholl children. *BMJ* 1994;309:765-769.
9. Lewis DW. Toward the definition of childhood migraine. *Curr Opin Pediatr* 2004;16: 628-636.
10. Sasmaz T, Bugdaycı R, Özge A, Karakelle A, Kurt, Kaleagasi H. Are parents aware of their schoolchildren's headaches? *Eur J Public Health* 2004;14:366-368.
11. Anttila P, Metsahonkala L, Sillanpää M. Long-term trends in the incidence of headache in Finnish schoolchildren. *Pediatrics* 2006;117:1197-1201.
12. The International Classification of Headache Disorders: 2nd edition. Headache Classification Subcommittee of the International Headache Society. *Cephalalgia* 2004; 24: 9-160.
13. Okan M, Özdemir H. Çocuklarda başağrısı. *Güncel Pediatri* 2003;1:10-18
14. Ozge A, Bugdaycı R, Sasmaz T, Kaleagasi H, Kurt O, Karakelle A, Tezcan H, Siva A. The sensitivity and specificity of the case definition criteria in diagnosis of headhache: a school-based epidemiological study of 5562 children in Mersin. *Cephalalgia* 2003;23: 138-145.
15. Kececi H, Dener S. Epidemiological and clinical characteristics of migraine in Sivas, Turkey. *Headache* 2002;42:275-280.
16. Barea LM, Tannhauser M, Rotta NT. An epidemiologic study of headache among children and adolescents of southern Brazil. *Cephalalgia* 1996;16:545-549.
17. Bener A, Uduman SA, Qassimi EM, Khalailly G, Sztriha L, Kilpelainen H, Obineche E. Genetic and environmental factors associated with migraine in school children. *Headache* 2000;40:152-157.
18. Sillanpää M, Anttila P. Increasing prevalence of headache in 7-year old school children. *Headache* 1996;36:466-470.
19. Wöber-Bingöl C, Wöber C, Karwautz A, Vesely C, Wagner-Ennsgraber C, Amminger GP, Zebenholzer K, Geldner J, Baischer W, Schuch B. Diagnosis of headache in childhood and adolescence: a study in 437 patients. *Cephalalgia* 1995;15:13-21.
20. Aslantaş D, Metintaş S, Ünsal A, Kalyoncu C. Eskişehir Kırsal Kesim Öğrencilerinde Baş Ağrısı Sıklığı ve Etkileyen Etmenler. *Sted* 2007;16:1-5.
21. Bottini F, Celle ME, Calevo MG, Amato S, Minniti G, Montaldi L, Di Pasquale D, Cerone R, Veneselli E, Molinari AC. Metabolic and genetic risk factors for migraine in children. *Cephalalgia* 2006;26731-737.
22. Kontula K, Ylikorkala A, Miettinen H, Vuorio A, Kauppinen-Mäkelin R, Hämäläinen L, Palomäki H, Kaste M. Arg506Gln Factor V mutation (Factor V Leiden) in patients with ischaemic cerebrovascular disease and survivors of myocardial infarction. *Thromb Haemost* 1995;73:558-560.
23. De Stefano V, Chiuloso P, Paciaroni K, Leone G. Epidemiology of factor V Leiden:clinical implications. *Semin Thromb Hemost* 1998; 24: 367-379
24. Singh BV, Roach ES. Diagnosis and management of headache in children. *Pediatr Rev* 1998;19:132-135.
25. Bener A, Uduman SA, Qassimi EM, Khalailly G, Sztriha L, Kilpelainen H, Obineche E. Genetic and environmental factors associated with migraine in schoolchildren. *Headache* 2000;40:152-157.
26. Bandell-Hoekstra IE, Abu-Saad HH, Passchier j, Frederiks CM, Feron FJ, Knipschild P. Prevalence and characteristics of headache in Dutch schoolchildren. *European journal of Pain* 2001;5:145-153.